

A világ nem felejt, John Lennon

Ma tíz éve halt meg

Boldogtalan Frank

Október 9-én lett volna John Lennon ötvenéves. De nem érthette meg; tíz esztendője, hogy egy kóbor elmebeteg megölte. Revolvergolyói tettek pontot egy legenda végére, amelyhez személyes szálak fűznek mindannyiunkat, akik csak mostanság létezőnk. Dobtenteen látjuk-halljuk, hogy még azokat is, akik Lennon halálakor éppen csak beszélni tudtak! Ahelyett, hogy megvénen elfordulnának szüleik bálványától, úgy érzik, hogy éppen az értelem feintőket világból lehet elmenekülni dalai által... Ha jól megfontoljuk, ez csak annyit jelent, hogy a hajdani gombafejű, polgárpukkasztó, ágyban koncertező, békeharcos, világot birtokló zseni — klasszikus műveket hagyott hátra. Hogy ő ma már egy klasszikus.

Es ahogy egy klasszikusnak

kijár, megjelennek összegyűjtött művei. Magyarul is, az Édesvíz Kiadó jóvoltából. A Happy Christmas — Boldog Karácsony John Lennon címen a napokban megjelenő, bőséges képanyaggal illusztrált emlékkötet legnagyobb részét eredeti művek, önéletrajzi jegyzetek, interjúszövegek, novellák, versek, rajzok, és a Beatles felbomlása után írt összes dalszöveg angol és magyar nyelvű változata teszik ki. De található a kötetben egy kiemelt adattár is, no meg két-százötven fotó.

A kiadó jóvoltából adjuk közre most Lennon — magyarul eddig még nem publikált — egyik „egypercesét”, és két dalszövegét, a kötet szerkesztőjének, Bánosi Györgynek John Lennonról szóló írásával.

vfe

A hatvanas években a Beatles tagjai közül róla hallottunk a legtöbbet és szólópályája során is lényegesen több figyelmet keltett maga iránt, mint egykori társai. Legalább egy tucat teljes elterelő arcát mutatta meg a világnak. Bőrdzsekis, csónadrágos fenegyerekként játszott éjszakákban a rock and rollt a hamburgi lebujszóknak, mielőtt a világhír szárnyára kapta. Aztán a hatvanas évek elején öltönybe bújt, gombafizurát növesztett, és ebben az időben ő volt együttese legtöbb dalának szerzője és szólólelkese. De a szárnyaló dallamok alkotója ugyanakkor csipős humorral nyilatkozott a tömegkommunikációban és a szójátékokra épülő groteszk „egyperces” novellákat is írt, melyeket saját karikatúráival illusztrált.

A világhírnév csúcán, a filmsikerek és birodalmi kitüntetések idején elbizonytalanodott, depresszióssá vált. Dalszövegei borongósabbá lettek, és egyre inkább a versekhez közelítettek. 1966 körül a kábítószeres és a keleti misztika hatása alá került, zenéjében szakított a rock zene eddigi hagyományával, táncdalszerűségével, szövegeiben pedig egyéni szürrealista álomvilág jelent meg. Újszerű számaiban a popzenészek közül elsőként ő használt fel furcsa hangmontázásokat, zaffektusokat. 1968-ban összekötötte sorsát életreszóló nagy szerelmével, Yoko Ono japán performance-művésznővel és ez a kapcsolat nagymértékben befolyásolta későbbi munkáit.

A következő években részt vett Yoko avantgárd lemez-, film- és képzőművészeti kísérleteiben, és figyelme a politika felé fordult. Ennek a politizálásnak központi pontjában a békeküldetés állt, amelyet a házaspár eléggé meg-hökecentő módon (ágsztrájkok, makkültetés stb.) valósított meg. A Lennon életét betöltő szerelem szédítette a Beatles együttest. A felbomlás évében, 1970-ben a művészes egy rockzenésztől az ideig teljesen szokatlan önéletrajzi jellegű albumot (Plastic Ono Band)

adott ki, melyen mélylélektani átítéssel elemezte saját sorsát, ki-méltlenül szembenézve önmagával és a külvilággal.

1971 és 1973 között az USA-ban letelepedett Lennon-házaspár ismét a politika venzáskörébe került: a baloldali hippik vezetőinek befolyása alatt a legszélsőségesebb radikális mozgalmakba keveredett bele. Akcióik, melyeket Lennon később tévesnek ítélte, az amerikai hatóságok zaklatását vonták maguk után, és Johnnak 1978-ig kellett küzdenie honosításáért. A nehézségek következtében John és Yoko útjai másfél évre különváltak. Lennon 1973-ban és 1974-ben készült lemezein egy kégett, kétségbeesett, magányos és halálfelelemmel küzdő embert ismerünk meg. 1975-ben a házaspár kibékült, öt éven keresztül Lennon a legmélyebb halgatásba burkolózott. Amikor 1980 őszén újból kiállt a nyilvánosság elé, megint egy újabb, minden eddigőtől eltérő arcát villantotta fel. A Double Fantasy korongján egy minden káros szenvedélyéről lemondó, asszonyával szerepet cserélő „házi férj”; és gyerekeit egyedül gondozó apa dalal hallható. John életének ezt a szakaszát tartotta a legboldogabbnak és sajnálatos módon ekkor érte egy háborodott halálos lövéssorozat.

Százezrek tomboltak Lennon zenéjére, százezrek tekintették példaképüknek és utánozták őt. Ma azok a tinédzserek rajonganak a Beatlesért, akik még meg se születtek az együttes fénykora idején. John Lennon tehát nem csupán az úgynevezett „nagy generáció” jelképe, hanem olyan művész, akinek színes és elientmondásos alkotás- és gondolatvilágából nyilvánvalóan valami ma is termékenyítően él tovább. Ő volt talán az első azok közül, akik a popzenét a „magasabb” művészet rangjára emelték. És bármiféle eszmi kirándulások tett is, egyetlen ösvényről: a szeretet és béke útjáról nem tért le soha.

Bánosi György

Arnold Schwarzenegger 1947. július 30-án, hajnali négy óra tíz perckor született. Bátyja, Meinhard, ugyanazon hónap 17-én, egy évvel korábban látott napvilágot. A pszichológusok állítása szerint többnyire a kisebb gyermekek a kedvence, az szeretik, azt dédéltetik a szülők. De Arnold, noha (mint apja-anya) az Oroszlán jegyében született, soha nem volt és nem lett a ház kedvence hercegcséje. A kezdet kezdetétől Meinhard volt az apa kedvence, mondhatni szemefénye; Arnoldot pedig gyakorta átküldték egyszerű magában Mürzschlagba, legyen egy ideig Alois nagybátyjéknál. Gustav kivételéze nyílt volt és egyértelmű, s egy meg nem alapozott gyanúból fakadt. Részeg estein dühöngve ordította a nevének, hogy Arnold nem az ő fia, Arnold zabigyerék.

Aurelia, a negyvenes években készült fényképei alapján, igazán nem az a kikapós menyecskefajta volt, és amit tudunk róla, abból az derül ki, hogy hű volt a férjéhez. Gustav azonban dühödten féltékenykedett Relire, ahogy asszonyát nevezte. Az 1922-ben született Aurelia tizenöt évvel fiatalabb volt zsarnoktermésztől uránál, s valószínűleg a korkülönbség is tette, hogy Gustav részeg fővel ilyen gyanút táplált. Féltékenysége irracionális volt: Újlatlan ruhát templomba menet még nyáron sem tűrt meg Aurelián.

Mire Arnold háromszendős lett, Gustav iszákosága és féltékeny vádaskodása már olyan méreteket öltött, hogy a házban eluralkodó boldogtalanság a kis-

Wendy Leigh:

Arnold

fiúknak is érzékelnük kellett. Voltak éjszakák, mikor a kis Arnold keserves sírással riadt valami rossz álmából, de bizony sem az apja, sem az anyja oda nem ment volna, hogy megvigasztalja. A lelket ért gyerekkori hatások teszik, hogy felnőtt fővel is képes könyörtelenül és fáradhatatlanul harcolni azért a figyelemért, amelyre kicsi korában annyira és oly hiába vágyott.

Kezdetől fogva Meinhard volt a bájos gyermek, Arnold a csúf kis kaeca. Még mintha Aurelia is az idősebbik fiának kedvezett volna, kedveskedve Meinhardnak nevezte. Megnyilvánulásaiban azonban igyekezett pártatlan maradni: mind a két fiúnak egyenlővel őrizte kicsikori hajfűrtjét, az első kihullott fogcskáit. Megszállottként űzte egyenlőségi-játékát, még arra is ügyelni akart, hogy a testvérek egyforma magasság legyenek. Ha az egyik túl kezdte nőni a másikat, amaz jobban táplálta.

Meinhard egészségesebb volt azonban Arnoldnál, aki gyakran betegeskedett. Thalban azokban a napokban egy gyermekbetegség könnyen végzetessé is válhatott, mivel a falunak a háborút követő években nem volt orvosa; nemegyszer megesett, hogy szülei a hátukon vitték be Grazba éjnek évadján, hogy eláthassa az orvos.

Arnoldot hatéves korában apja

Frank eltökélt szondákkal nézte az asztalt, bámulta mereven.

Gyűlöltöm ezt az asztalt — mondta —, nyúlvesely, megbaglyodott asztal az én házamba'. Azzal az orrára pislantott. — Elátkozott Nóra az én házamba' — szölt Frank, mivel őve volt a ház, tudjátok. Nem sokkal később szemeresztülmángorolt a szobán, és megapordott rémesanya fraszékén. — Kicsit se csipom ezt a szarleszket — budizta subin. — Nicsak asztma személtédát, már egészen Alöngöl és Dölongé. Hogyan vasalhattam volna rá gondolatát, hisz' csupa hodáj és mordeháj. Mi más is vagyok így, ha nem 1 sötétbenbújálókéllenforradalmárreszkess, akít a világ szemelátára mindenféle disznók röfögnek körbe és zuzmornognak meg a háta mögött? Most mitélvélőd legyek? Mitélvélődögő? Többé nem élet így tovább az élet, de mihez fognék és kezdhetek zeke tukán, ragyaverte és megböglyödött házam? Frank odasétált avetos és korosodó édesanyjához, aki még richtig együtt éldögéldött vele. — Maga meg mit hörög itt, porosodó, agg szatyor?

Vehetsz öltönyt, ragyoghatsz cipőd, Fésülködhetsz a tükör előtt Arcod mosoly mögé rejtethed Egyet nem rejthetsz el soha: férges lelketed.

Öltél maszkot, fessed arcodat Hangsúlyozd ki ember-voltodat Legyen rajtad illő viselet Egyet nem rejthetsz el soha: férges lelketed.

Nézd, macsládának lálcene kölyke is lehet Mind él, ahogy bír De neked egy van csupán S a kutya-sors nem vidám Mama, nézz az orrodon túl!

Buzgólkodhatsz, egy misét megér Birálhatsz, hogy bőrom nem fehér Hazudozhatsz, amíg csak lehet Egyet nem rejthetsz el soha: férges lelketed.

— Nincs elég majom baka nélkül is, hogy itt kavár, mint szahar a zürzavarban? Azzal Frank meggyomláta és jól meg is taposta, de pont a fején. — Vegye úgy kisanym, hogy ezt azért kaptam, mert hörögni merésztel rajtam, vén griffmadár. — Utálhatás trégedet elaggottvénkezfűlesbevásárlónylontasak — somolygott csipkelődőn a bajusza alatt; de a dolog maguk között maradt.

— Túladdok ezen a lerobbant xeniaboglyán és magával tetézem azt, Mama!

Úgyhogy eladta az egész hóbelevancot, elhagyta hazáját és letelepedett egy másikban, amelyet feleannyira sem kedvelt, mint az ő drága, öreg, angliai otthonát, az ő kedves, öregesce, kissé bogaras, ám mégiscsak öregesce noha szeretetre méltó édesanyjával — e gyarló végeredménynek tulajdoníthatóan így vesztetve el mindenét.

Ez is csak azt mutatja, hogy mik meg nem történnek.

(Mezel Zoltán fordítása)

Férges lélek

Vehetsz öltönyt, ragyoghatsz cipőd, Fésülködhetsz a tükör előtt Arcod mosoly mögé rejtethed Egyet nem rejthetsz el soha: férges lelketed.

Öltél maszkot, fessed arcodat Hangsúlyozd ki ember-voltodat Legyen rajtad illő viselet Egyet nem rejthetsz el soha: férges lelketed.

Nézd, macsládának lálcene kölyke is lehet Mind él, ahogy bír De neked egy van csupán S a kutya-sors nem vidám Mama, nézz az orrodon túl!

Buzgólkodhatsz, egy misét megér Birálhatsz, hogy bőrom nem fehér Hazudozhatsz, amíg csak lehet Egyet nem rejthetsz el soha: férges lelketed.

Bánosi György fordítása

Figyelem a kerekeket

Órult vagyok — mondják, hiszen teszem, amit teszek. Intenek gyakran, hogy a romlásból megmentsenek. Mikor azt mondom, hogy nincsen baj, hajuk égnék áll Nem hiszik, boldog lehet, ki a játékból kiszáll.

Lusta vagyok — mondják, átálmodozom életem. A megvilágosodáshoz tanácsot osztanak nekem. Ha azt mondom: mily szép árnyakat lesni a falon Nem hiszik, hogy a nagy időket nem hiányolom.

Csak ülök itt s figyelem a kerekek hogy pörögnek Elnézem a szerkezet, hogy forog. Nem akarom többé hajtani a ringlispiit Úgy a jó, ha önmaga mozog.

Kérdéseket tesznek fel sokan, melyeknek értelme elvesztett Azt mondom: megoldás van csak, problémák nincsenek. Csak rázzák mindig fejüket s mondják: elment az eszed, Ülök, lopom a napot s mondom: ne siessenek.

Csak ülök itt s figyelem a kerekek, hogy pörögnek Elnézem a szerkezet, hogy forog. Nem akarom többé hajtani a ringlispiit Úgy a jó, ha önmaga mozog.

Bánosi György fordítása

Atlantisz Kiadó és Könyvcentrum

A felismert lehetőség

AZ ATLANTISZ KIADÓ gárdájára, Miklós Tamás és szerkesztőtársai — ahogy mondani szokás —, megint fején találták a szöveget. Felismerték ugyanis azt, hogy a magyar társadalomtudományi könyvkiadás csendes halálusájuk közt, miközben a kiadó vezetői a szerkesztőkkel együtt a kiadó vállalkoznak arra, hogy szisztematikusan, tervszerűen adjanak ki társadalomtudományi könyveket. Ugyanakkor az a paradox helyzet áll elő, hogy a társadalomtudományok olvasóközönsége itthon talán a legjobb olvasóközönség, amelyik abszolút és relatív értelemben is nagyobb példányszámokban vesz ilyen könyveket, mint ahogy azt teszik például Angliában, Németországban és Franciaországban. Igen ám, ez az olvasóközönség idáig kitért, de pénztárcája egyre lappad, és gyakorlatilag alig-allig fizetőképes. Ez a kihívás hozta létre végül is idén januárban az Atlantisz Könyvkiadót.

E könyvkiadó, illetve könyvprogram, amely a Medvetánc szellemi tradíciót kívánja folytatni, azt tűzi ki célul, hogy tematikus tanulmánykötetekben adja közre a legfontosabb társadalomtudományi problémák színvonalas, tudományos feldolgozásait, hazai és külföldi szerzők tollából. Vállalkozik arra is, hogy pótolja a magyar tudományos könyvkiadásban régóta meglévő hiányokat, és gondosan megszerkesztett könyvsorozatokban adja közre a már klasszikusnak számító külföldi munkák javát, s közvetítse a magyar értelmiség számára a kortárs európai társadalomtudományok vitáit. Mondhatni, napra készen.

A KIADÓ GAZDÁI pontosan tudják, hogy igényességük és a fiatal olvasóközönség pénztárcája miatt e vállalkozás még néhány évig nem lehet nyereséges. Ezért létrehoztak egy alapítványt is, továbbá egy könyvcentrumot, vagy könyvszövetet, amelyik a Váci utcában nemcsak a saját és általában a magyar társadalomtudományi könyvek bemutatóhelye lesz. Itt megtalálhatóak és megvásárolhatóak lesznek a legjelentősebb külföldi társadalomtudományi szakkönyvek is.

Az Atlantisz ebben az évben olyan jelentős könyveket adott ki, amelyekkel már most bizonyították, hogy ha könyvkiadási programjához — a terveiknek megfelelő, hét sorozathoz — a jövőben is ragaszkodni tud, a magyar társadalomtudományi könyvkiadás ágya jó kezekben lesz. Külföldi kapcsolatait olyan sokrétűek, hogy segítségükkel, illetve ajánlásaikkal lehetőség nyílik hazai tudósok munkájának külföldön való megjelentetésére. De maga a kiadó is vállalkozik arra, hogy magyar szerzők művét idegen nyelven jelenteti meg, és ezzel lehetővé teszi számukra, hogy a nemzetközi kutatások áramkörébe hitelesen kapcsolódjanak be. Egy magyar vendégprofesszor ugyanis külföldön igen nehéz helyzetbe kerül, hogy-

ha nincsen számon tartható idegen nyelvű publikációja. (Gondolom, a hazai kutatók egy része rádöbben: még az is megérné nekik, hogy az Atlantisz költségeihez hozzájáruljanak — mondjuk a fordítás erejéig —, mert egy külföldön megjelent tanulmánykötet majdhogynem egy munkavállalási engedéllyel egyenértékű.)

Miklós Tamásék úgy látják, hogy a hazai könyvkiadás közből jobbak közt az ésszerűtlenül felduzzasztott könyvkiadási apparátusokban is keresni kell, hiszen ezek irreális létszámokkal és rezssivel dolgoznak. Példaként említették; a világ egyik legjelentősebb német társadalomtudományi könyvkiadója, a Surkamp három emberrel dolgozik, és évi száz kötetet ad ki. A példát az Atlantisz is követi majd, bár nyilván a kezdetekben évente száz kötetet nem tud megjeleníteni.

MINT A BEVEZETŐBEN említettük, az Atlantisz Kiadó szellemi bölcsője a Medvetánc folyóirat volt. Úgy gondoljuk, néhány szóval talán emlékeztetni kell az olvasókat arra, hogy ez a ma már legendás folyóirat volt az első, amelyik cenzúrázatlanul, erős szakmai szelekcióval „az első nyilvánosságban” jelent meg 1981 óta. Szerzői között a hivatalos társadalomtudományi képviselői éppúgy szerepeltek, mint a különböző feketelisták élővasai. A szerkesztők pontosan tudták, hogy a nyolcvanas évek magyar gazdasága nem nélkülözhetette a külföldi hiteket, és a hangos botrányok, amelyek egy-egy szám betiltása után kirobbantak a külföldi sajtóban, nem tettek jót az ország renoméjának. A politikai vezetés a legkisebb rizikó elve alapján, így aztán többnyire engedélyezte a folyóiratot, amit alkotógárdája és szerzői mindvégig ingyen csináltak, és mindvégig azaz a tudattal, hogy éppen az utolsó számot szerkesztik.

A „második nyilvánosságban” nem sokkal ezután megjelent a Beszélő, és a két szerkesztőség között kialakult valamilyen „szereződésbe nem foglalt” munkakapcsolat. A Medvetánc mindvégig ahhoz akart ragaszkodni, hogy a magyar sajtóörvények által legitimált módon jelenjen meg. Sokan kétkeltek ennek lehetőségében. A Medvetáncal rokon folyóirat, a Századéig is szoros kapcsolatba került az „ösatyával”, hiszen a szerzők; a Fidesz generáció tagjai — ha úgy tetszik, a Medvetánc övodájában is nevelkedtek. Az évek során a Századéig bebizonyította, hogy jó mestertől tanulva valóban felnőtté vált, és manapság a hazai politológia legrangosabb orgánumává lett. Úgy gondoljuk, hogy e három folyóirat felnevelte szép lassan azt a társadalomtudományok iránt fogékony olvasóközönséget, amelyre most már az Atlantisz Kiadó számíthat. Csak remélni tudjuk, hogy nem éri őket csalódás.

(bálint)

tav el nem nézhette. Meinhard mindig kevesebb hibát ejtett, mint Arnold.

Gustav kezdetől fogva élénk versengést szított fiai között, nagy ambícióval rendezett nekik ökölvívó- és sívadalmakat. Gustav, aki elbűvölő és figyelmes tudott lenni másokkal, nyilvánvaló örömmel nézte, fiai milyen kétségbeesett igyekezettel akarják legyőzni egymást ökölvívásban, síelésben, tanulásban, mindenben — milyen eszeveszetteen harcolnak az apai jóváhagyásért. Lássuk, ki a jobb! — ezzel a verszőlő apai fölkiáltással kezdődött minden viadal. Kétség nem férhetett hozzá, mondta immár felnőtt fővel Arnold, hogy mind a két fiú valóban különbnek akart tenni apja szemében. Arnoldnak persze keményebben kellett küzdenie ahhoz, hogy ő ítéltesse a jobbnak, tudva, hogy Meinhard közelebb áll Gustav szívéhez. Az ő harca keményebb, győzelmi vágya elkeseredettebb volt; apja szeretetét megnyerni ő vágyott erősebben.

Amikor értékelni kellett a lezajlott küzdelmet, Gustav elismerte csak a győztesnek osztott. A vesztesnek gyunyoros megvetés lett az osztályrésze. Gustav lelkeben mélyről fakadt a megalázáshoz való érzék; kényszerítette a vesztes fivért, hogy a győztesse szembeállva, elismerje vereségét. No, halljam, melyiket a jobb? — kérdezte az apa, verbális sőt dörögölve be a vesztes ficska friss sebébe, s a kivallatás addig tartott, míg a vesztes szavakban is be nem ismerte vereségét.

Fordította: Falvy Mihály (Folytatjuk)

(3.)